

Ülkelerin Refah Seviyelerinin Uluslararası Göç Hareketlerine Olan Etkisi: OECD Ülkeleri Üzerine Bir Çalışma

The Effects of Countries' Welfare Levels On The International Immigration Movements: A Study On The OECD Countries

Senem Kurt Topuz¹

Öz

Bu çalışmada, OECD ülkelerine yapılan uluslararası göçün nedenleri OECD tarafından hazırlanan “How’s Life Well-Being” veri tabanı kullanılarak refah kavramı üzerinden analiz edilip tartışılmıştır. Refah kavramı yaşam kalitesi, iyi bir yaşama sahip olma, mutluluk ve memnuniyet gibi kavramlar ile yakından ilişkilidir. Bu bağlamda çalışmanın temel kabulü, refah düzeyinin sadece gayri safi yurtiçi hâsıla ile ölçülemeyeceği ve refahın istihdam, gelir, sağlık, öznel iyi oluş gibi mevcut yaşam koşullarını ve yaşam kalitesi etkileyen birçok koşula ve bu koşulların sürdürülebilirliğine bağlı olduğudur. Bu doğrultuda çalışmada ülkelerin refah seviyelerini belirleyen sosyal ve ekonomik değişkenlerin o ülkelere olan uluslararası göçe etkisi panel oluşturularak analiz edilmiştir. Analiz kapsamında OECD ülkeleri için hesaplanan How’s Life Well-Being ve International Migration veri tabanlarında yer alan değişkenlerden yararlanılmıştır. Toplam 35 OECD ülkesi verisinin kullanıldığı bu çalışmada 12 farklı bağımsız değişkenin uluslararası göçe etkisi panel regresyon analizi kullanılarak test edilmiştir. Sonuçlar, ülkelere gerçekleşen uluslararası göçte istihdam oranı, kazanç, doğumda beklenen yaşam süresi ve öznel iyi oluş değişkenlerinin etkili olduğunu göstermiştir.

Jel Kodları: F22- I31- O15

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Göç, Refah, Öznel İyi Oluş, OECD

Abstract

In this study, the reasons behind the international immigration to the OECD countries are analyzed and discussed through the concept of welfare by using the “How’s Life Well-Being” database prepared by the OECD. The concept of well-being is closely related to concepts such as quality of life, having a good life, happiness and satisfaction. In this context, the basic assumption of the study is that the level of welfare cannot be measured by the gross domestic product alone and that the welfare is dependent upon current living conditions such as employment, income, health, and subjective well-being; on various conditions affecting the quality of life; and on the sustainability of these conditions. Therefore, the effects of social and economic variables that determine the countries’ welfare levels on the international immigration to these countries are analyzed by creating a panel. For the analyses, variables that are on the “How’s Life Well-Being” database calculated for the OECD countries and that are on the International Migration database are utilized. In this study where data about 35 OECD countries is used, the effect of 12 different independent variables on the international immigration is tested by panel regression analysis.

Jel Codes: F22- I31- O15

Keywords: International Migration, Welfare, Subjective Well-Being, OECD

¹Doç. Dr., Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü, kurt_s@ibu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7082-3198.

1. Giriş

Göç, yüzyıllar öncesine kadar dayanan insanlık tarihinde sıklıkla yaşanıla gelen bir deneyimdir (Bartram vd.,2017: 13). İnsanlar yüzyıllar boyunca en yaygın ifadeyle daha iyi yaşam koşullarına erişmek için gerek bölgeler ve ülkeler gerekse de kıtalar arasında göç etmişlerdir (Gökbayrak, 2009: 56). Özü itibariyle mekânsal değişiklik anlamına gelen göç olgusu (Güvenç, 1996: 21), insanların bir coğrafya üzerinde yer değiştirmeleri, toplulukların veya bireylerin bir mekândan başka bir mekâna gitmeleri (Lee, 1966: 16) ya da insanların esas yerinden, hedef yere hareketi (Karpat:2003:3) olarak tanımlanabilir. Bu çalışmanın konusunu oluşturan uluslararası göç ise insanların süresi, yapısı ve nedeni fark etmeksizin uluslararası bir sınırı geçerek yer değiştirdiği hareketler (IOM, 2009: 22) olarak kabul edilmektedir. Bir başka ifadeyle uluslararası göç, insanların bazı nedenlerle geçici veya sürekli olacak şekilde bir ülkeden başka bir ülkeye gitmek suretiyle yeniden yerleşmesidir (Bartram, vd, 2017:13).

Sosyal bilim çalışmalarında göç, özellikle de uluslararası göç olgusu, gün geçtikçe önemini daha da artıran bir konu olma özelliği taşımaktadır. Bu durum kuşkusuz göç meselesinin sadece sosyolojik ya da bireysel bir mesele olmaktan ziyade siyasi olarak da dikkat çeken bir konu olma özelliği ile de örtüşmektedir. Göç meselesi, pek çok gelişmiş ülke için hem önemli hem de ilgi çekici siyasi bir alan² olarak karşımıza çıkmaktadır (Bartram vd., 2017:8). Bununla birlikte göç konusu gerek coğrafyacılara ve sosyologlara gerekse de iktisatçılara için de tartışmalı ve önemli bir konudur. Coğrafyacılara göç meselesini daha çok göçün mekân ve zaman boyutu üzerinden değerlendirirken, sosyologlar göç hareketliliğinin sonuçlarına ve iktisatçılara da göçün ekonomik etkileri üzerine odaklanmaktadırlar (Sinha ve Ataulloh, 1987: 5). Ayrıca küreselleşme sürecinde de hassas ve öncelikli bir yere sahip olduğu kabul edilen uluslararası göç olgusunun³ küresel siyasal düzenin dönüşümüne olan etkisi (Castles ve Miller, 2008:1) göç olgusunun tartışılma zeminlerinden bir diğerini oluşturmaktadır. Bu noktada ifade etmek gerekir ki, ekonomik kriz, siyasi mücadele ve çatışma gibi unsurlar nedeniyle günümüzde daha fazla ülke uluslararası göç hareketlerinden eşzamanlı olarak

² Bu konuda ayrıntılı bir okuma için bkz: Bartram vd., 2017.

³ Günümüzde küresel ölçekte ortaya çıkan yoğun yer değiştirmeler ve hareketlilik üzerinden küreselleşme ve göçmenlik koşullarının kalıcı olacağı görüşü “göç türbülansı” kavramı üzerinden açıklanmaktadır (Papastergoadis, 1999).

önemli biçimde etkilenmektedir. Dolayısıyla göç küreselleşmekte, bütün dünyada hızlanmakta, farklılaşmakta (göç artan oranda pek çok ülke için “emek göçü, mülteci ya da kalıcı yerleşimci gibi bir türden ziyade”, bunların hepsi olacak biçimde gerçekleşmektedir), göç hareketlerine daha fazla kadının dahil olması nedeniyle kadınsallaşmakta ve giderek siyasallaşmaktadır (Castels ve Miller: 2008:14). Bugün geldiğimiz nokta itibariyle gelişmiş ülkelerin çoğunluğunun uluslararası göç hareketleri dolayısıyla çok kültürlü ve çok etnikli toplumlar haline dönüştüğünü (Doytcheva, 2009; Kymlicka, 1998; Faist, 2003) söylemek yanlış olmayacaktır. Massey vd. (2014:12)’e göre bugün uluslararası göç olgusunun temel bir yapısal özellik olarak hemen bütün sanayileşmiş ülkelerde ortaya çıkması, uluslararası göç hareketlerine neden olan değişkenlerin ne kadar istikrarlı ve kuvvetli olduğunu göstermektedir. Ancak bu noktada uluslararası göç olgusunu açıklayan tek ve kapsamlı kuramsal⁴ bir açıklamanın bulunmadığını ifade etmek gerekir (Massey vd., 2014:11). Bir başka ifadeyle sosyal bilimlerde göç olgusunu özellikle nedenleri ve sonuçları üzerinden açıklayan tek bir büyük kuram bulunmamaktadır (Abadan Unat, 2006:19). Göçün nedenlerini açıklayan tek büyük bir kuram bulunmamasına rağmen, göç veren ve göç alan ülkeler arasında gün geçtikçe belirginleşen gelir farklılıkları, göç alan ülkelerdeki yaşam kalitesinin görece yüksekliliği, iş yaşamında ve günlük yaşamdaki güvensizlik ve muğlaklık gibi itici sebepler ve gelişmiş ülkelerdeki kalifiye işgücüne olan talebin neticesinde vücut bulan seçici politikalar bir arada düşünüldüğünde uluslararası göç akımları kaçınılmaz olmaktadır (Gökbayrak, 2008:73).

Son yıllarda Amerika Birleşik Devletleri, Kanada ve Avustralya gibi göç alan ülkelerde - göçün bütün dünyada hacim olarak büyümesine koşut olarak- göç hızlanmış hem göçün hem de göçmenlerin genel yapısı değişmiştir. Daha çok adı geçen üç ülke için göç hareketi göçmen kaynak ülkeleri olarak kabul edilen Avrupa ülkelerinden Asya, Afrika ve Latin Amerika ülkelerine doğru kaymıştır. Aynı zamanda Avrupa’nın uzun yıllar ABD, Kanada ve Avustralya’ya göç veren ülkeleri göçmen alan ülkelere dönüşmüşlerdir. Dönüşerek göç alan ülkeler kategorisine giren Avrupa ülkelerine- özellikle zengin kuzey Avrupa ülkelerine- 1960’lardan önce çoğunlukla güney Avrupa’dan göçmen gelmiş olsa da 1960’ların sonundan itibaren göçmen akımı daha çok Afrika, Asya, Karayipler ve Orta Doğu ülkelerine kaymıştır.

⁴ Göç kuramları ile ilgili ayrıntılı bir okuma için bkz: Bashi ve Mcdaniel, 1997; Portes, 1997; Natter, 2018; Cerone, 1987

Bununla birlikte 1980'lerle birlikte kuzey ülkelerine göçmen gönderen güney Avrupa ülkeleri – Portekiz, İspanya ve İtalya başta olmak üzere- Orta Doğu, Afrika, Asya'dan göçmen akımına uğramaktadırlar (Massey vd., 2014:12).

Bu bağlamda Avrupa'da refah devletlerinin ortaya koyduğu hizmetlerin zaman içerisinde daha çok göçmenin Avrupa ülkelerine göç etmesine sebep olduğu düşünülebilir. Çünkü ülkeler arasındaki refah farklılıkları uluslararası göçün başlıca sebeplerinden birisi (Van Oorschot ve Uunk, 2007: 67) olarak kabul edilmektedir.

Refah esasen tanımlanması kolay olmayan bir kavram olarak yaşam kalitesi, iyi bir yaşantıya sahip olma, mutluluk ve memnuniyet gibi kavramlar ile yakından bağlantılıdır (Helliwel vd., 2017: 10). Bu bağlamda gelir, insan refahının tek bir boyutunu oluşturmaktadır. Dolayısıyla insanların gerçek yaşam düzeyleri üzerinde fikir sahibi olabilmek için gelir ile birlikte diğer toplumsal ve ekonomik faktörlerin de bir arada incelenmesi gerekmektedir (Miller ve Wadsworth, 1967: 1197). Bir başka ifadeyle refahı açıklamak ve refah farklılıklarını anlamak için insanların refah kavramına yüklediği görece önemi anlamakla birlikte insanların yaşamının birçok yönden incelenmesi de gerekmektedir.

Bireylerin ekonomik kaynak ve imkânlarla maksimum düzeyde erişimi; yüksek bir öznel iyi oluş⁵ ve mutluluk düzeyinde olması, yoksulluk riski ile karşı karşıya kalmamak için minimum bir gelir garantisine sahip olması ve iyi bir yaşam sürebilmeleri noktasında gerekli yapılabilişlere sahip olması (Greve, 2008: 58) şeklinde tanımlanabilecek olan refah kavramı, dolayısıyla insanların iyi yaşamının bir ölçüsü ve hayat kalitesini oluşturan bir koşullar bütünüdür (Price,1977:5). Bu bağlamda bireylerin gıda, barınma ve sağlık gibi zorunlu ihtiyaçlarının giderilmesi dışında, bireyin yaşamdaki amaçlarına erişmesi, hayatında başarıyı yakalaması, mutlu, memnun ve öznel olarak iyi olması gibi ihtiyaçlarının (OECD, 2015: 18) ve ayrıca güvenlik, eşitlik, gelir ve fiyat düzeyi, seçim özgürlüğü, kadın istihdamı, gibi başka birçok toplumsal ve ekonomik durumun refah tanımlamasının içinde yer alması gerekmektedir (Price,1977:5). Dolayısıyla yetersiz gelir, barınma, eğitim ve sağlık şartlarında;

⁵Öznel iyi oluş, insanların kendi hayatlarına dair öznel değerlendirmeleri esasında deneyimledikleri iyi oluş seviyesini tanımlamak için kullanılan bir kavramdır. Bireylerin kendi yaşamları üzerinden tecrübe ettikleri iyi oluşun değerlendirmesi negatif veya pozitif olabilir. Bu değerlendirmeler; yaşam tatmini, ilgi ve sorumluluk, hayata karşı duyulan mutluluk ve mutsuzluk gibi duygusal tepkiler ve iş, ilişkiler, sağlık, eğlence, anlam ve amaç ile diğer önemli alanlara ilişkin bireysel değerlendirmeleri ve duyguları kapsamaktadır (Diener ve Ryan, 2018: 2621).

güvenlik problemlerinin var olduğu ve siyasal özgürlüklerin sınırlandırıldığı ortamlarda ve kişilerin kendilerine ve topluma güven noktasında yetersizlikler hissettiği ve yaşadığı durumlarda bireylerin refah eksikliği artmaktadır (Sen, 1987). Bununla birlikte toplumların ve bireylerin refahının belirlenmesinde hâlihazırdaki kaynakların ve imkanların adil dağıtılması ve bunların sürdürülebilirliği de bir diğer önemli noktadır (Kroll, 2011).

Tüm bu açıklamalar paralelinde bu çalışmanın temel amacı, OECD tarafından yayımlanan “How’s Life Well-Being” veri tabanı kullanılarak OECD ülkelerine yapılan göçün nedenlerini refah kavramı üzerinden analiz edip tartışmaktır. Özü itibariyle bu çalışma refahın sağlık, istihdam, gelir, öznel iyi oluş, beklenen yaşam süresi gibi mevcut yaşam koşulları ve yaşam kalitesi gibi birçok koşula ve bu koşulların sürdürülebilirliğine bağlı olduğu ve bu koşulların tek başına gayri safi yurtiçi hâsıla ile ölçülemediği (Sen, 1985) kabulüne dayanmaktadır.

Çalışmada OECD’nin hazırladığı How’s Life Well-Being veri tabanının kullanılmasının temel nedeni OECD’nin refah göstergeleri için oluşturduğu kavramsal çerçeveye göre refahın mevcut yaşam koşulları (gelir ve servet, iş ve kazanç, barınma), yaşam kalitesi (sağlık durumu, iş-yaşam dengesi, eğitim ve beceriler, sosyal bağlar, çevresel kalite, bireysel güvenlik, öznel iyi oluş) ve bu koşulların sürdürülebilirliğine bağlı olacak şekilde (OECD, 2011) bütünsel bir bakış açısıyla tanımlanmasıdır.

2. Göç ve Refah Arasındaki İlişki

OECD tarafından “*yaşamda soğuk gayri safi yurt içi hâsıla ve ekonomik istatistiklerden daha fazlası var*” kabulü üzerinden hazırlanan Better Life Index⁶ (Daha İyi Yaşam Endeksi), esas itibariyle refah seviyesinin ölçülmesi amacıyla uzun yıllar tek bir gösterge olarak kullanılan gayri safi yurt içi hâsılanın (Pukeliene ve Starkauskiene, 2011) tek başına yeterli bir ölçüt olmadığı inancına dayanmaktadır. Özellikle 1960’lardan sonra refah odaklı yapılan pek çok çalışmada (Osberg ve Sharpe, 2002; Khan 1991; Stewart 2005; Fleurbaey, 2009) refah seviyesinin ölçümünde tek bir gösterge olarak gayri safi yurt içi hâsılanın kullanılmasının yeterli ol(a)mayacağı vurgulanmaktadır. Bu noktada şayet bütün insanların yaşamlarını “iyi ya da daha bir hayata” erişmek için (OECD, 2015: 14) çaba sarf ederek sürdürdükleri kabul

⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz: <https://www.oecdbetterlifeindex.org>

edilecek olursa, “iyi” veya “daha iyi” yaşamın gündelik hayatta neye karşılık geldiğini de tartışmanın odağına koymak gerekmektedir.

Bu bağlamda gayri safi yurtiçi hâsıla ve diğer klasik makroekonomik istatistiklerin, bireylerin hâlihazırdaki ve gelecekteki yaşam şartlarını kapsamlı olarak yansıtamadığı ve dolayısıyla bireylerin yaşamlarında var olan önemli faktörlere sadece sınırlı bir bakış açısı sunduğu ve daha iyi bir yaşamın diğer göstergelerini kapsamadığı için yetersiz kaldığı genel bir kabuldür. Gayri safi yurtiçi hâsıla ve diğer klasik makroekonomik istatistikler, bireylerin ekonomik kriz dönemleri de dahil birçok dönemde iyi bir iş sahibi olmak veya uygun fiyatlı konutlara erişim gibi ekonomik seçeneklerini şekillendiren gelir, tüketim ve zenginlik gibi maddi materyalleri; insanların ne kadar iyi oldukları ve kendilerini ne kadar iyi hissettiklerini; bildikleri ve yapabilecekleri ile yaşadıkları yerlerin ne kadar sağlıklı ve güvenli olduğunu kapsayan sağlık, eğitim, iş yaşamını kapsayan kişisel faaliyetleri; siyaset ve yönetim, sosyal ilişkiler ve iletişim, çevre ve güven gibi yaşam kalitesi faktörlerini kapsamakta yetersiz kalmaktadır (OECD, 2015: 14; Mizobuchi, 2014: 988; Stiglitz, vd. 2009:14).

Bu çalışmada referans alınan “How’s Life Well-Being (“Hayat Nasıl? Refah”) veri tabanı yukarıda bahsi geçen tüm bu faktörleri kapsamaması bakımından refahın ölçülmesinde önemli bir referans olarak kabul edilmektedir. Çalışmada kullanılan bu veri tabanı, ülkelerin mevcut refah sonuçlarını, refah eşitsizliklerini ve geleceği destekleyen kaynaklar ve riskler hakkında bilgi sağlayan OECD Refah Gösterge Tablosunun 80’den fazla göstergesini kapsamaktadır. Bir ülkedeki mevcut refahın 11 boyutu⁷, insanların ekonomik seçeneklerini (gelir ve servet, konut, iş ve iş kalitesi) şekillendiren maddi koşullar; insanların ne kadar iyi oldukları ve kendilerini ne kadar iyi hissettiklerini; bildikleri ve yapabilecekleri ile yaşadıkları yerlerin ne kadar sağlıklı ve güvenli olduğunu (konut, sağlık, bilgi ve beceriler, çevresel kalite, öznel iyi oluş, güvenlik) kapsayan yaşam kalitesi faktörleriyle ilgilidir. Yaşam kalitesi aynı zamanda insanların ne kadar bağlı ve meşgul olduklarını ve zamanlarını nasıl ve kiminle geçirdiklerini de kapsamaktadır (iş-yaşam dengesi, sosyal bağlar, sivil katılım).

⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz: <https://stats.oecd.org/viewhtml.aspx?datasetcode=HSL&lang=en>

Ayrıca bkz: https://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/data/oecd-social-and-welfare-statistics/how-s-life-well-being_b8a8569d-en

Dolayısıyla bu veri tabanında yer alan değişkenler, iyi ya da daha iyi bir yaşamın temel göstergelerini kapsamaması ve analize dâhil etmesi bakımından bireylerin göç kararı alırken göç edecekleri ülkeyi tercih etmeleri noktasındaki kriterleri ele alması bakımından önemlidir⁸.

Göç konusunda kapsamlı teorik ve ampirik çalışmalar yapan Ravenstein (1885;1889) göçü etkileyen esas sebeplerin ekonomik faktörler ve uzaklık faktörü olduğunu ifade etmiştir. Ravenstein'a göre (1889: 286) göçü etkileyen temel unsur “ekonomik açıdan daha iyi olma arzusu”dur. Dolayısıyla yüksek vergiler, kötü iklim koşulları, baskıcı çevre gibi uygulamalar ile ticaret ve sanayi merkezlerinin ücretli emek talebi (Ravenstein, 1885:198) göçü etkileyen ekonomik unsurlar açısından dikkate alınmalıdır. Bununla birlikte göç akımları genellikle -iç göçlerde- kırsal alandan kentlere olacak şekilde kısa mesafelere doğru olurken, uzak mesafelere göç edenler genel olarak büyük sanayi ve ticaret merkezlerine doğru göç etmektedirler (Ravenstein 1885:198).

Benzer şekilde Lewis (1954) de uluslararası göçün nedenini açıklarken, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki işgücü piyasası dengesizliği ve dolayısıyla ortaya çıkan ücret farklılıklarının bireylerin göç kararı almasındaki önemini vurgulamıştır. Bu doğrultuda bireylerin rasyonel bir bakış açısıyla maliyet ve fayda hesabı yapmak dolayısıyla daha yüksek bir gelir elde edecekleri beklentisine bağlı olarak göç kararı aldıkları (Abadan-Unat, 2006: 23) düşünülebilir. Zaten göç dalgalarına bakıldığında göç edenlerin genellikle, daha iyi yaşam standartlarını sağlayabilen, refah devleti uygulamalarının etkin olduğu gelişmiş ülkelere gitmeyi tercih ettikleri görülmektedir (Gökbayrak, 2006: 10). Tekeli (1975:162)' ye göre kişinin verdiği göç kararının temel özelliği, önceden tahmin edilmiş, göç edildikten sonra durumun ne olacağına önceden tahmin edildiği bir karar olmasıdır. Kişi göç kararını göç edeceği yerdeki duruma, çevre şartlarına, gelir fırsatlarına ait beklentilerine göre verir (Tekeli, 1975: 162). Dolayısıyla göç hareketleri genellikle çalışanların eğreti olarak istihdam edildikleri ve düşük ücretle çalıştırıldıkları, özgürlüklerinin sınırlandırıldığı ve dolayısıyla hem ekonomik hem de sosyal açıdan daha az fırsatın olduğu dezavantajlı bölgelerden daha az dezavantajlı bölgelere doğru gerçekleşmektedir (Şemşit, 2018: 276).

⁸ Bu noktada ifade etmek gerekir ki, bu çalışma bireylerin göç kararını rasyonel olarak aldığı/alabildiği ön kabulüne dayanmaktadır. Dolayısıyla rasyonel bir şekilde göç kararı veremeyen sığınmacılar ve mülteciler uluslararası göç hareketlerinde önemli bir yer teşkil etmelerine rağmen bu çalışmanın kapsamı dışında tutulmuşlardır. Bu çerçevede çalışmada rasyonel olarak göç kararını verdiği düşünülen nitelikli emeğin göçü referans alınmaktadır.

Lee (1966), bireylerin aldıkları göç kararlarını esasında göçe etki eden yönlerin olumlu olanlarını “çekici” faktörler; göç kararına olumsuz etki eden taraflarını ise “itici” faktörler üzerinden tüm faktörleri kapsayan bütüncül bir yaklaşımla incelemektedir. Bu bağlamda göç, bazı göçmenler için daha iyi bir yaşam arzusu ile daha iyi iş, sağlık, eğitim fırsatı gibi imkânlar dolayısıyla yaşam standartlarını ve kalitesini yükseltmek için gerçekleşen bir olgu olarak karşımıza çıkarken, bazıları için de içinde yaşadıkları siyasi, askeri ve ekonomik zorluklardan ve baskılardan bir kaçış yolu olarak kendisini göstermektedir (Skeldon, 2013:1). Peterson (1958) ise bireyleri göç kararına iten sebeplerin aynı zamanda kişisel ve toplumsal unsurlardan da kaynaklandığını belirtmiştir. Dolayısıyla kişinin göç kararını göç edilecek yerdeki iklim şartları ve hava kirliliği, göç edilecek yerin deniz kenarı olması, eğlence ve dinlenme imkanları, şehrin büyüklüğü, ailenin çocukları için eğitim imkânları, etnik kompozisyonu, suçluluk oranları gibi değişkenler de etkilemektedir. Bununla birlikte kişinin göç kararını vermesini kolaylaştıran bir başka değişken de göç edilen yer (çıkış) göç edilecek yer (varış) arasındaki benzerliktir. Çünkü benzerlik yaşama şartları bakımından çevreye uyumu kolaylaştırmaktadır (Tekeli, 1975:165-166). Dolayısıyla tüm bu açıklamalar ışığında bir ülkenin refah seviyesinin o ülkeye yapılan göçler üzerinde etkili olduğu ileri sürülebilir. Bu bağlamda yapılan tüm bu teorik açıklamalar *yaşamda soğuk gayri safi yurt içi hâsıla ve ekonomik istatistiklerden daha fazlasının var* olduğuna dair kabulü destekler niteliktedir. Bu bağlamda göç ve refah arasındaki ilişkinin bir ülkenin refah seviyesini belirleyen hem sosyal hem de ekonomik değişkenler bir arada düşünülerek analiz edilmesi bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır.

3. Yöntem ve Veri

Bu çalışmada bir ülkenin sahip olduğu refah düzeyinin ülkeye gelen uluslararası göç oranına etkisi incelenmektedir. Çalışmanın evrenini OECD ülkeleri oluşturmaktadır. Çalışma dönemi, kullanılan değişkenlere ait verilerin çevrimiçi olarak ulaşılabildiği en erken yıl olan 2006’dır. 2022 yılı itibariyle güncel verilerin sonlandığı yıl 2019’dur. Bu çerçevede verisine ulaşılabilen 35 OECD ülkesi örneklem olarak seçilmiştir. Bu ülkeler; “Avusturalya, Avusturya, Belçika, Kanada, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan, Macaristan, İrlanda, İsrail, İtalya, Japonya, Güney Kore, Lüksemburg, Meksika, Hollanda, Yeni Zelanda, Norveç, Polonya, Portekiz, Slovakya, Slovenya, Şili,

İzlanda, Letonya, İspanya, İsveç, İsviçre, Türkiye, Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletleri”dir.

Çalışmada bağımsız değişkenler Görelî Gelir Yoksulluğu (Relative Income Poverty), Geçim Sıkıntısı (Difficulty Making Ends Meet), İstihdam Oranı (Employment), Cinsiyet Temelli Ücret Farkı (Gender Wage Gap), Kazanç (Earnings), Konut Satın Alınabilirliği⁹ (Housing Affordability), Doğumda Beklenen Yaşam Süresi (Life Expectancy at Birth), Algılanan Sağlık Durumu¹⁰ (Perceived Health), Geceleri Kendini Güvende Hissetme¹¹ (Feeling Safe at Night), Yol Ölümleri (Roaddeaths), Sosyal Bağlar¹² (Social Connections) ve Öznel İyi Oluş¹³ (Subjective Well-Being)’tur.

Bu çalışmada bağımsız değişkenlerin Uluslararası Göç Miktarı (Inflows of foreign population by nationality¹⁴) üzerindeki etkisini incelemek amacıyla iki farklı regresyon modeli kurulmuştur. Bu modellerin ilkinde Uluslararası Göç Miktarı’na açıklamak için; Görelî Gelir Yoksulluğu, Geçim Sıkıntısı, İstihdam Oranı, Cinsiyet Temelli Ücret Farkı, Kazanç, Konut Satın Alınabilirliği şeklindeki ekonomik değişkenler kullanılmıştır. İkinci model de ise; Doğumda Beklenen Yaşam Süresi, Algılanan Sağlık Durumu, Geceleri Kendini Güvende Hissetme, Yol Ölümleri, Sosyal Bağlar ve Öznel İyi Oluş şeklindeki sosyal değişkenler bağımsız değişken olarak kullanılmıştır.

⁹ Konut satın alınabilirliği genel olarak, belirli bir bireyin ya da hane halkının harcanabilir gelirine göre hem kiracılar hem de mülk sahipleri için konut hizmetleri ve barınma maliyetini ifade etmektedir.

¹⁰ Sağlık, iyi olmak ve iyi hissetmekle ilgilidir: fiziksel veya zihinsel hastalıktan uzak uzun bir yaşam sürme ve insanların değer verdiği faaliyetlere katılma yeteneğini ifade etmektedir. Dolayısıyla doğumda beklenen yaşam süresi ve algılanan sağlık durumu bir arada sağlık kategorisi altında yer almaktadır. Daha özel olarak algılanan sağlık durumu, bireylerin kendi sağlığına ilişkin öznel değerlendirmelerini ifade etmektedir. Bu bağlamda bireyin genel sağlık durumu, sağlık hizmetlerine erişimdeki eşitsizlikler ve nüfus düzeyinde sağlık ihtiyaçlarına ilişkin değerlendirmeleri algılanan sağlık durumu kategorisinde temel göstergeler olarak kullanılmaktadır.

¹¹ Güvenlik, zararın suç, çatışma, şiddet, terörizm, baskı, kaza veya doğal afet şeklinde gelip gelmediğini fark etmeksizin, bireyin zarar görmemesiyle ilgilidir. Dolayısıyla geceleri güvende hissetme ve yol ölümleri güvenlik kategorisi altında ele alınmaktadır.

¹² Sosyal Bağlar, bireyin sosyal etkileşimlerinin niceliğini (bireylerin hane halkı üyeleri, aileleri, arkadaşları, meslektaşları ve diğer bilinen kişilerle geçirdikleri zamanın sıklığı ve miktarı), bunların niteliğini (sosyal etkileşimlerden memnuniyet, algılanan yalnızlık) ve sosyal etkileşimler ile bağlantılar tarafından sağlanan duygusal ve finansal desteği tanımlamaktadır.

¹³ Öznel iyi oluş OECD tarafından “Negative affect balance” değişkeni ile ölçülmektedir. Negative affect balance katılımcıların bir önceki gün hissettikleri duygu veya durumlarına ilişkin “evet” veya “hayır” dedikleri bir dizi madde aracılığıyla ölçülmektedir. Burada ele alınan olumsuz maddeler öfke, üzüntü ve endişe ile olumlu etkiler ise keyif, dinlenmiş hissetmek ve gülmek veya gülümsemek ile ilgilidir. Gösterge, bir önceki gün olumlu duygulardan veya durumlardan daha çok olumsuzluk bildiren katılımcıları ifade etmektedir. Dolayısıyla bu değişkendirki skorların küçük olması daha yüksek öznel iyi oluşu ifade ederken, yüksek olması da düşük düzeyli öznel iyi oluşu ifade etmektedir.

¹⁴ <https://stats.oecd.org/viewhtml.aspx?datasetcode=MIG&lang=en>

Söz konusu modeller aşağıdaki şekilde ifade edilebilir:

$$INF_{i,t} = \beta_0 + \beta_1RIP_{i,t} + \beta_2DMM_{i,t} + \beta_3EMP_{i,t} + \beta_4GWG_{i,t} + \beta_5ERN_{i,t} + \beta_6HA_{i,t} + e \quad (1.1)$$

$$INF_{i,t} = \beta_0 + \beta_1LEB_{i,t} + \beta_2PH_{i,t} + \beta_3FSN_{i,t} + \beta_4RD_{i,t} + \beta_5SC_{i,t} + \beta_6SWB_{i,t} + e \quad (1.2)$$

Yukarıda yer alan modellerde; INF: Uluslararası Göç Miktarı, RIP: Göreli Gelir Yoksulluğu, DMM: Geçim Sıkıntısı, EMP: İstihdam Oranı, GWG: Cinsiyet Temelli Ücret Farkı, ERN: Kazanç, HA: Konut Satın Alınabilirliği, LEB: Doğumda Beklenen Yaşam Süresi, PH: Algılanan Sağlık Durumu, FSN: Geceleri Kendini Güvende Hissetme, RD: Yol Ölümleri, SC: Sosyal Bağlar ve SWB: Öznel İyi Oluşu; β_0 , sabit katsayıyı $\beta_1, \beta_2 \dots \beta_{11}$ bağımsız değişkenlerin katsayılarını ve e, hata terimini ifade etmektedir.

Toplamda 35 OECD ülkesi için OECD “How's Life? Well-Being” ve “International Migration Database”den elde edilen veri, panel haline getirilerek 490 gözlem elde edilmiştir. Sonrasında yukarıda ifade edilen iki farklı model regresyon analizi ile test edilmiştir. Her bir model için havuzlanmış, sabit ve rastsal etkiler şeklinde yapılan regresyon analizi sonuçlarından hangisinin yorumlanması gerektiğine yapılan Hausman, Chow(F) ve Breush Pagan LM testleri ile karar verilmiştir.

3.1.Bulgular

Bulgular kısmında öncelikle regresyon modellerinde yer alan değişkenlere ilişkin ortalama, standart sapma, minimum ve maximum değerleri verilmiştir (Tablo 1).

Tablo 1: Çalışmada kullanılan değişkenlere ilişkin tanımlayıcı istatistikler

Değişkenler	n	Ortalama	Stn. Sapma	Min	Max
INF	479	183.614	276.486,4	1.107	2.016.241
RIP	339	10,853	3,639	4,5	19,5
DMM	359	24,40	16,24	4,70	78,30
EMP	490	73,659	6,519	49,2	87,023
GWG	372	14,755	7,368	-3,1	39,8
ERN	476	41.479,58	13.883,19	16.258	72.466
HA	447	79,123	2,574	68,626	85,374
LEB	490	80,063	2,672	70,6	84,4
PH	438	68,594	12,90	29,5	91,4
FSN	450	68,743	11,35	38,414	93,235
RD	417	6,361	2,885	1,228	14,911
SC	448	89,965	5,495	63,954	98,559
SWB	449	13,174	5,152	4,918	33,189

Tablo 1’den görüldüğü üzere, çalışmanın bağımlı değişkenini ifade eden Uluslararası Göç Miktarı (INF) OECD ortalaması 183.614’dür. Bu değişkende, örneklem dönemi içerisinde en düşük değer (1.107) ile Estonya (2012)’ya aitken, en büyük değer 2.016.241 ile Almanya (2015)’ya aittir. Diğer taraftan tabloda, RIP olarak ifade edilen Görelî Gelir Yoksulluğunun çalışmanın örneklemini içerisindeki OECD ülkeleri ortalama değerinin 10,853 olduğu görülmektedir. Bu değişkende örneklem dönemi içerisinde, minimum değere (4,5) İzlanda (2013) ve maksimum değere (19,5) İsrail (2015) sahiptir. DMM ile ifadelendirilen Geçim Sıkıntısı değişkeninde ise ortalama değer 24,40, minimum değer 4,70 (Norveç; 2014) ve maksimum değeri 78,30 (Yunanistan; 2013)’dur. EMP ile ifade edilen ülkelerin İstihdam Oranı ortalama değeri 73,659 iken, minimum değer 49,2 ile Türkiye’ye (2007), maksimum değeri 87,023 İzlanda’ya (2007) aittir. Cinsiyet Temelli Ücret Farkı (GEG) değişkeni için

OECD ortalaması 14,755'dür. Bu değişken açısından en düşük değer -3,1 ile Lüksemburg'a (2018) ve en büyük değer 39,023 ile Güney Kore'ye (2006) aittir. Kazanç (ERN) açısından bakıldığında ortalama değer 41.479,58\$ iken, minimum değer 16.258\$ (Meksika; 2012) ve maksimum değer 72.466\$ (İzlanda; 2018) dir, Konut Satın Alınabilirliğinde (HA) ise ortalama değer 79,123, minimum değer 68,626 (Slovakya; 2006) ve maksimum değer 85,374 (Güney Kore; 2019)'dir. Doğumda Beklenen Yaşam Süresi (LEB) değişkeni OECD ortalaması 80,063 iken bu değişkende minimum değer 70,6 (Litvanya; 2006) ve maksimum değer 84,4 (Japonya; 2019) yıldır. Algılanan Sağlık Durumu (PH) hizmetleri açısından endeksin ortama değer 68,594, minimum değer 29,5 (Güney Kore; 2017) ve maksimum değer 91,4 (Yeni Zellanda; 2014) olduğu görülmektedir. Geceleri Kendini Güvende Hissetme (FSN) değişkeni bakımından ortalama endeks değeri 68,743, minimum değeri 38,414 (Şili; 2006) ve maksimum değeri 93,235 (Norveç; 2017)'dir. Yol Ölüm (RD) oranları bakımında ise ortalama değer 6,361 iken, minimum değer 1,228 (İzlanda; 2014) ve maksimum değer 14,911 (Yunanistan; 2006)'dir. Diğer bir bağımsız değişken olan Sosyal Bağlar (SC) endeksinde ortalama değer 89,965, minimum değer 63,954 (Türkiye; 2008) ve maksimum değer 98,559 (Yeni Zellanda; 2015) şeklindedir. Tabloda yer alan son değişken olan Öznel İyi Oluş (SWB) ortalama değerinin 13,174, minimum değerinin 4,918 (İzlanda; 2016) ve maksimum değerinin 33,189 (Türkiye; 2016) olduğu görülmektedir.

Tablo 2'te kurulan iki farklı model için yapılan regresyon analizlerinin sonuçları yer almaktadır.

Tablo 2: Panel Regresyon Analizi Sonuçları
(Bağımlı Değişken: Inflows)

<i>Değişkenler</i>	<i>Model 1^a</i>	<i>Model 2^b</i>
Sabit	-996825 (-1.49)	-2482706 (-1.93)
Görelî Gelir Yoksulluğu (RIP)	12924,17 (1.42)	-
Geçim Sıkıntısı (DMM)	4160,53 (1.72)	-
İstihdam Oranı (EMP)	9690,07 (2.20)**	-
Cinsiyet Temelli Ücret Farkı (GWG)	-779,44 (-0.24)	-
Kazanç (ERN)	9,14 (2.47)**	-
Konut Satın Alınabilirliği (HA)	-2040,81 (-0.25)	-
Doğumda Beklenen Yaşam Süresi (LEB)	-	41328,45 (2.77)***
Algılanan Sağlık Durumu (PH)	-	-843,29 (-0.38)
Geceleri Kendini Güvende Hissetme (FSN)	-	-1090,211 (-0.76)
Yol Ölümleri (RD)	-	12582,43 (1.72)
Sosyal Bağlar (SC)	-	-5605,34 (-2.05)**
Öznel İyi Oluş (SWB)	-	-6976,56 (-2.78)***
F Değeri (Wald testi)	Wald chi2(6) = 15,66 Prob > chi2=0.01	Wald chi2(6) = 19,89 Prob > chi2=0.00
R²	0.090	0.063
N	189	342

a Hausman testi (chi2(6)=4.91, Prob>chi2= 0.55) ve Breush Pagan LM testi (chibar2(01)=460.05, Prob>chibar2=0.00) sonuçlarına göre rastsal etkiler sonuçları dikkate alınmıştır.

b Hausman testi (chi2(6)= 1.81, Prob>chi2= 0.93) ve Breush Pagan LM testi (chibar2(01)=1554.72, Prob>chibar2=0.00) sonuçlarına göre rastsal etkiler sonuçları dikkate alınmıştır.

** t testi sonuçları %5 seviyesinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

*** t testi sonuçları %1 seviyesinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Model 1.1’de R^2 değeri 0.09 ve F (Wald chi2) değeri 15.66 ($p<0,01$) olarak elde edilmiştir. Bu modelde bağımsız değişken olarak yer alan İstihdam Oranı ($\beta_3= 9690.07$; $p<0,05$) ve Kazanç (ERN) ($\beta_5= 9,14$; $p<0,05$) değişkenlerinin uluslararası göç miktarı üzerinde pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı etkisi olduğu görülmektedir.

Model 1.2’de ise R^2 değeri 0.06 ve F (Wald chi2) değeri 19.89 ($p<0,01$) olarak elde edilmiştir. Bu model sonuçlarında Doğumda Beklenen Yaşam Süresi (LEB) ($\beta_1=41328.45$; $p<0,01$) değişkeninin uluslararası göç miktarı üzerinden pozitif yönlü, buna karşın, Sosyal Bağlar (SC) ($\beta_s= -5605.34$; $p<0,05$) ve Öznel İyi Oluş¹⁵ (SWB) ($\beta_6= -6976.56$; $p<0,01$) değişkenlerinin negatif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı etkisi olduğu görülmektedir.

4. Sonuç ve Değerlendirme

Bu çalışmada bir ülkeye gerçekleşen uluslararası göçün nedenleri ülkelerin refah seviyelerini belirleyen ekonomik ve sosyal faktörler kapsamında OECD ülkeleri örneklemini için panel regresyon kullanılarak analiz edilmiştir. Analiz için gerekli veriler OECD How's Life? Well-Being ve International Migration veri tabanlarından 2006-2019 yıllarını kapsayacak şekilde çevrimiçi olarak elde edilmiştir. İki farklı modelin incelendiği çalışmada; istihdam oranı, kazanç, doğumda beklenen yaşam süresi ve öznel iyi oluş¹⁶ değişkenlerinin bir ülkeye gerçekleşen uluslararası göç miktarını istatistiksel olarak anlamlı biçimde pozitif yönlü ve sosyal bağlar değişkeninin negatif yönlü olarak etkilediği görülmüştür. Buna göre örneklem kapsamında yer alan OECD ülkeleri için uluslararası göçün; istihdam oranı, kazanç, doğumda beklenen yaşam süresi ve yüksek öznel iyi oluş seviyesine bağlı olarak artabileceği ileri sürülebilir.

Doğumda beklenen yaşam süresi bir ülkenin refahının en önemli göstergelerinden birisidir (Mahdian vd., 2016). Aynı zamanda beklenen yaşam süresi çevresel, toplumsal ve ekonomik gelişmişliğin bir işareti olarak da kabul edilmektedir (Tüylüoğlu ve Tekin, 2009). Bir ülkedeki ekonomik gelişmişlik düzeyi, bireylerin sosyal ve çevresel şartlarının gelişmesini sağlamak yoluyla yaşam sürelerini artırmaktadır (Balan ve Jaba, 2011: 26). Bu bağlamda yüksek işsizlik ve enflasyon oranlarının doğumda beklenen yaşam süresini olumsuz yönde etkileyen temel ekonomik faktörler olduğu (Monsef ve Mehrjardi, 2015) ileri sürülebilir. Kişilerin yaptıkları

¹⁵ Öznel iyi oluş değişkeni negatif affect balance üzerinden ölçüldüğü için bu değişkenin uluslararası göç miktarı ile ilişkisinin ters yönlü olması beklenmektedir.

¹⁶ Bkz. Dipnot 10

iş karşılığında elde ettikleri kazanç ve bu kazancın yüksek oluşu ve devamlılık arz etmesi - kişilerin rahat ve stresten uzak bir yaşam “daha iyi bir yaşam” amacına hizmet edecek şekilde- hem fiziksel hem de ruhsal gelişimlerine ve sağlıklarına olumlu etki edecektir. Yapılan işin karşılığı olarak elde edilen düzenli gelir, insanların geçim sıkıntısı çekmeden temel ihtiyaçları ile sosyal bir varlık olmalarından kaynaklanan diğer ihtiyaçlarını karşılamaları noktasında önemli bir unsurdur. Dolayısıyla gelişmiş ülkelerde bireylerin eğreti olmayan istihdam biçimlerinde istihdam edilmeleri dolayısıyla elde ettikleri düzenli gelirin nispi olarak yüksek olduğu kabul edilirse bu ülkelerde doğumda beklenen yaşam süresinin yüksek olması doğal olarak ortaya çıkan bir sonuç olarak düşünülebilir (Becker vd., 2005).

Bu noktada doğumda beklenen yaşam süresi ile ekonomik büyüme arasında bir ilişki olduğu ve sağlık harcamalarına ayrılan payın büyüklüğünün (Akbal, 2021: 189) doğumda beklenen yaşam süresini etkileyen önemli bir unsur olduğu da iddia edilebilir. Özellikle gelişmiş ülkelerde sağlıkta yüksek teknolojik ürünlerin kullanılması bağlamında sağlık yatırımlarına önem verilmesi ve dolayısıyla insanların nitelikli sağlık hizmetlerine ve sağlık kurumlarına erişimindeki kolaylık da ülkede beklenen ortalama yaşam süresinin artmasına neden olmaktadır (Beck ve Webb, 2003). Bir ülkenin ekonomik gelişmişlik düzeyinin yüksek oluşu bireylerin gelir ve istihdam seviyesini de artırmaktadır. Özellikle gelişmiş ülkelerde ortaya çıkan ekonomik gelişme, bu ülkelere olan göç hareketlerini de hızlandırır. Bu bağlamda göç kararı alan bireylerin kendi ülkelerindeki istihdam olanaklarının yetersiz ya da eğreti oluşu ve göç edilmesi planlanan ülkedeki ücret farklılıkları ve bu farklılıklardan kaynaklanan yaşam kalitesi farklılıkları bireyi göç etme kararı alması noktasında motive etmektedir. Zaten ücret farklılığı ve işsizlik oranındaki farklılık göç olgusunun merkezine oturan iki önemli eşitsizlik ölçüsüdür (Fabricant, 1970). Bireyin göç etme kararı almasında geleceğine ilişkin beklentiler bu iki eşitsizlik ölçütü tarafından şekillenmektedir. Çünkü temelde bireyin istihdam fırsatı yakalaması ve yüksek gelir etme beklentisi göç kararı vermesinde önemli bir unsurdur. Bu bağlamda ifade etmek gerekir ki doğumda beklenen yaşam süresi, gelir, istihdam ve öznel iyi oluş düzeyi arasında da bir ilişki vardır. Öznel iyi oluş özü itibarıyla bireylerin hayatlarını nasıl deneyimledikleri ile ilgili bir kavramdır. Bu alanda yapılmış çalışmalar¹⁷ yüksek iyi oluş düzeyi ve dolayısıyla bireylerin yaşamdan duydukları memnuniyetin bireyin yaşamını önemli

¹⁷ Bu konuda ayrıntılı bir okuma için bkz: Lyubomirsky vd., 2005.

ölçüde iyileştirdiğini ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla yüksek düzeyli öznel iyi oluş ile sağlık ve uzun ömür, iş ve gelir arasında karşılıklı bir ilişki olduğu ileri sürülebilir.

Bu bağlamda bu çalışmanın göç çalışmalarında dikkat çeken refah düzeyinin gayri safi yurtiçi hâsıla ile ölçülmesine dayalı çalışmalardan farklılığı esasında göç ve refah literatüre bir katkı sunduğu iddia edilebilir.

Nihayet, sonuçlarda, beklenenin aksine, sosyal bağlar değişkeninin ile uluslararası göçle ilişkisinin ters yönlü olduğu görülmektedir. Sosyal Bağlar daha önce de ifade edildiği gibi bireyin sosyal etkileşimlerinin niceliğini, niteliğini ve sosyal etkileşimler ile bağlantılar tarafından sağlanan duygusal ve finansal desteği tanımlamaktadır. Kullanılan veri detaylı olarak incelendiğinde, söz konusu değişkende en yüksek endeks değerine, görece düşük miktarda göç alan İrlanda ve İzlanda gibi ülkelerin olması bununla birlikte düşük endeks değerine ise, göç miktarı büyük olan Türkiye ve Güney Kore gibi ülkelerin olmasının neden olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle sonraki çalışmalarda bu değişken özelinde ve başkaca değişkenler kullanılarak benzer ve farklı örneklemeler kapsamında çalışmalar yapılması önerilebilir.

Kaynakça

- Abadan-Unat, N. 2006. Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Akbal, F., 2021. Türkiye’de Cari Sağlık Harcaması, Ekonomik Büyüme ve Doğumda Beklenen Yaşam Süresinin ADRL Sınır Testi ile Analizi. *Medeniyet Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 179-203.
- Balan, C., Jaba, E., 2011. Statistical Analysis of The Determinants of Life Expectancy in Romania. *Romanian Journal of Regional Science*, 5(2), 26-38.
- Bartram, D., Poros, M., Monforte, P. 2017. Göç Meselesinde Temel Kavramlar, (çev. Ağabeyoğlu Tuncay, I). Ankara: Hece Yayınları.
- Bashi, V., Mcdaniel, A., 1997. A Theory of Immigration and Racial Stratification. *Journal of Black Studies*, 27(5), 668–682.
- Beck, T., Webb, I., 2003. Economic, Demographic and Institutional Determinants of Life Insurance Consumption Across Countries. *The World Bank Economic Review*, 17(1), 51-88.
- Becker, G. S., Philipson, T., Soa, R., 2005. The Quantity And Quality of Life and the Evolution of World Inequality. *The American Economic Review*, 95(1), 277-291.
- Castles, S., Miller, M.,J. 2008. Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri. (çev. Bal, B., Akbulut, İ), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Cerone, P., 1987. On Stable Population Theory with Immigration. *Demography*, (24), 431–438.
- Diener, Ed., Katherine, R., 2018. Öznel İyi Oluş: Genel Bir Bakış. (çev. Gencer, N). Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 11(3), 2621-2638
- Doytcheva, M. 2009. Çokkültürlülük. (çev. Akıncılar Onmuş, T). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Fabricant, R., 1970. An Expectational Model of Migration. *Journal of Regional Science*, 10(1), 13-24.
- Faist, T. 2003. Uluslararası Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar. (çev. Gündoğan, Nacar, C). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Fleurbaey, M., 2009. Beyond GDP: The Quest For a Measure of Social Welfare. *Journal of Economic Literature*, 47 (4), 1029-75.
- Gökbayrak, Ş., 2006. Göçmen Grupların Hakları. *Çalışma Ortamı Dergisi*, (89), 10-11.

- Gökbayrak, Ş., 2008. Uluslararası Göç ve Kalkınma Tartışmaları: Beyin Göçü Üzerine Bir İnceleme. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 63 (3), 65-82.
- Gökbayrak, Ş., 2009. Refah Devletinin Dönüşümü ve Bakım Hizmetlerinin Görünmez Emekçileri Göçmen Kadınlar. Çalışma ve Toplum, (2), 55-82.
- Greve, B., 2008. What is Welfare?. Central European Journal of Public Policy, 2(1), 50-72.
- Güvenç, B. 1996. Göç Olgusu ve Türk Toplumunu. II. Ulusal Sosyoloji Kongresi: Toplum ve Göç, Mersin: Sosyoloji Derneği Yayınları.
- John F. Helliwell, J.F., Layard, R., Sachs, J.D. 2017. 2017 The Social Foundations of World Happiness. In: J.F. Helliwell, ed. World Happiness Report 2017. 8-48. Erişilebilir: <https://s3.amazonaws.com/happiness-report/2017/HR17.pdf> (Erişim Tarihi: 03.09.2022)
- IOM. 2009. Göç Terimleri Sözlüğü, Cenevre: Uluslararası Göç Örgütü, Yayın No: 18.
- Karpat, K. 2003. Türkiye ve Orta Asya. Ankara: İmge Yayınevi.
- Khan, H., 1991. Measurement and Determinants of Socioeconomic Development: A Critical Conspectus. Social Indicators Research, 24, 153-175.
- Kroll, C. 2011. Measuring Progress and Well-Being Achievements and Challenges of a New Global Movement. Berlin: Friedrich Ebert Foundation.
- Kymlicka, W. 1998. Çokkültürlü Yurttaşlık: Azınlık Haklarının Liberal Teorisi. (çev. Yılmaz, A). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Lee, E., 1966. A Theory of Migration. Demography, 3(1), 47- 57.
- Lewis, W. A., 1954. Economic Development with Unlimited Supplies of Labour. The Manchester School, 22(2), 139-191.
- Lyubomirsky, S., King, L., Diener, E., 2005. The Benefits of Frequent Positive Affect: Does Happiness Lead to Success?. Psychological Bulletin, 131, 803-855.
- Mahdian M, Fazel Mr, Sehat M, Rahimi H, Mohammadzadeh M., 2016. Life Expectancy at Birth in Aran-Bidgol Region, Iran, 2012: A Study Based on Corrected Health Houses Data. International Journal of Epidemiologic Research, 3(3): 259-267.
- Massey, D.S., Arango, J., Graeme, H., Kouaouci, A., Pellegrinoj, A., Taylor, E., 2014. Uluslararası Göç Kuramlarının Bir Değerlendirmesi, Göç Dergisi, 1(1), 11-46.
- Miller, W., Wadsworth, H., 1967. Improving Measures of Economic Development. Journal of Farm Economics, 49(5), 1193-1197.

- Mizobuchi, H., 2014. Measuring World Better Life Frontier: A Composite Indicator for OECD Better Life Index. *Social Indicators Research*, 118 (3), 987-1007.
- Monsef, A., Mehrjardi, A. S., 2015. Determinants of Life Expectancy: A Panel Data Approach. *Asian Economic and Financial Review*, 5(11), 1251-1257.
- Natter, K., 2018. Rethinking Immigration Policy Theory Beyond “Western Liberal Democracies”. *Comparative Migration Studies*, 6(4), 1-21.
- OECD. 2015. *How’s Life? 2015: Measuring Well-Being*. Paris: OECD Publishing.
- OECD. 2011. *Compendium of OECD Well-Being Indicators*. Erişilebilir: <https://www.oecd.org/sdd/47917288.pdf>. (Erişim Tarihi: 31.08.2022).
- Osberg, L., Sharpe, A., 2002. An Index of Economic Well-Being for Selected OECD Countries, *Review of Income and Wealth*, 48(3), 291- 316.
- Papastergoadis, N. 1999. *The Turbulence of Migration*. Cambridge: Polity Press.
- Peterson, W., 1958. A General Typology of Migration. *American Sociological Review*, 23(3), 256-266.
- Portes, A., 1997. Immigration Theory For a New Century: Some Problems and Opportunities. *International Migration Review*, 31(4), 799–825.
- Price, C. 1977. *Welfare Economics in Theory and Practice*. London: The Macmillan Press.
- Pukeliene, V., Starkauskiene, V., (2011). Quality Of Life: Factors Determining its Measurement Complexity. *Engineering Economics*, 22(2), 147- 156.
- Ravenstein, E. G., 1885. The Laws of Migration *Journal of the Statistical Society of London*, 48 (2), 167-235.
- Ravenstein, E. G., 1889. The Laws of Migration. *Journal of the Royal Statistical Society*, 52(2), 241-305.
- Sen, A. 1985. *Commodities and Capabilities*. Oxford: Oxford University Press.
- Sen, A. 1987. *The Standard of Living*. New York. Cambridge University Press,
- Sinha, V., Ataulah, Md. 1987. *Migration: An Interdisciplinary Approach*. Delhi: Seema Publications.
- Skeldon, R. 2013. *Global Migration: Demographic Aspects and Its Relevance for Development*. New York: UN Department of Economic and Social Affairs, Population Division Technical Paper, No.2013/6. Erişilebilir: <https://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/technical/TP2013-6.pdf> (Erişim Tarihi: 04.09.2022).

- Stewart, K., 2005. Dimensions of Well-Being in EU Regions: Do GDP and Unemployment Tell Us All We Need To Know? *Social Indicators Research*, 73, 221-246.
- Stiglitz, J. E, Sen, A., Fitoussi, J. P. 2009. Report by the Commission on The Measurement of Economic Performance and Social Progress. Erişilebilir: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/8131721/8131772/Stiglitz-Sen-Fitoussi-Commission-report.pdf> (Erişim Tarihi: 28.09.2022).
- Şemşit, S., 2018. Avrupa Birliği Politikaları Bağlamında Uluslararası Göç Olgusu ve Türleri: Kavramsal Bakış. *Yönetim ve Ekonomi*, 25 (1), 269-289.
- Tekeli, İ., 1975. Göç Teorileri ve Politikaları Arasındaki İlişkiler. *ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 1(1), 153-176.
- Tüylüoğlu, Ş., Tekin, M., 2009. Gelir Düzeyi ve Sağlık Harcamalarının Beklenen Yaşam Süresi ve Bebek Ölüm Oranı Üzerindeki Etkileri. *Çukurova Üniversitesi İİBF Dergisi*, 13(1), 1-31.
- Van Oorschot, W., Uunk, W., 2007. Welfare Spending And The Public's Concern for Immigrants: Multilevel Evidence For Eighteen European Countries. *Comparative Politics*, 40(1), 63-82.

Etik Beyanı: Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara uyulduğunu yazarlar beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Politik Ekonomik Kuram Dergisinin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk çalışmanın yazarlarına aittir.

Ethics Statement: The authors declare that ethical rules are followed in all preparation processes of this study. In case of detection of a contrary situation, Politik Ekonomik Kuram has no responsibility and all responsibility belongs to the authors of the study.